

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ
Кафедра психології

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ (ХАРКІВСЬКИЙ ОСЕРЕДОК)

*З нагоди 215 річниці ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
130-ї річниці з дня народження І.А. Соколянського (1889-1960),
115-річчя В.І. Асніна (1904-1956),
95-річного ювілею А.В. Петровського (1924-2006)
та 25-річчя факультету психології і соціології*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

26 жовтня 2019 року

Харків – 2019

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Запорізького національного технічного університету

Євдокимова Наталя Олексіївна – доктор психологічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної діяльності Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол № 7 від 28.10.2019 року

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ (каталог психотехнологій; тези доповідей): матеріали ІІІ міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2019. 248 с.

ISBN 978-617-7645-81-7

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редколегії.

ISBN 978-617-7645-81-7

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2019
© Колектив авторів, 2019
© Єльчанінова Т.М. (оформлення, обкладинка, Ψ-емблема), 2019

Козлітіна О.В., Масловська Ю.С. Особливості використання сучасних настільних ігор у роботі з дітьми, які мають порушення мовлення.....	142
Колчигіна А.В., Демченко А.С. Проблема психологічного благополуччя майбутніх педагогів.....	145
Костикова О.В. К проблеме психотерапии неврозов.....	146
Кузнєцов М.А., Зайка Є.В. Короткочасна пам'ять як механізм формування розумових та кінестетичних узагальнень.....	147
Лесніченко Н.П. Типологія гендерних стереотипів особистості.....	153
Лугова М.С., Підчасов Є.В. Психологічні особливості незадоволення дівчат своїм тілом у юнацькому віці.....	157
Лукова С.В. Психологічні особливості поведінки підлітків-спортсменів у конфліктах.....	160
Меднікова Г.І. Психологічні особливості провідних ставлень підлітків з різним рівнем невротизації.....	162
Мелешенко М.О. Проблема самотності і усамітнення у сучасному місті: психологічні чинники і наслідки.....	164
Миронович Б.С. Ставлення до тіла як проекція ставлення до матері.....	165
Надьон В. П. Психологічні особливості учнів початкової школи.....	166
Нестеренко М.О. Гендерні детермінанти сімейних стосунків у молодій сім'ї.....	168
Обухівська А. Г. Психолого-педагогічне вивчення навчальних компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами.....	171
Обухова Н. О. Різноманітність поглядів на поняття копінг-поведінка.....	175
Одинець О.А., Шукалова О.С. Використання семирівневого підходу, як природної орієнтації психологічного і фізичного здоров'я людини.....	176
Панок В.Г. До питання розробки алгоритмів діяльності практичних психологів.....	179
Підчасов Є.В., Наглюк О.А. Роль організаційно-психологічних факторів в адаптації студентів до навчання у ЗВО.....	182
Поденко А.В. Соціально-психологічні чинники плинності кадрів в організації.....	185
Романенко О.В. Теоретичні підходи до вивчення тілесності в психології.....	189
Саврасов М.В. Психологічні механізми моніторингу та контролю у структурі метакогнітивної активності суб'єкта навчально-професійної діяльності.....	192
Савченко М.С. Психологічні підстави використання методу анкетування у дослідженні суб'єктності прокурора.....	197
Савченко М.С., Саврасов М. В. Теоретичні підстави психологічного дослідження особливостей становлення суб'єктності прокурора.....	197
Скринник І.В., Пухно С.В. Емоційне вигорання як психологічна проблема сучасності.....	202
Скрипник Н.Г. Задоволеність навчанням та адаптація студентів до закладу вищої освіти.....	206
Туріщева Л.В., Ткаченко І.В. Настільні ігри як умова соціалізації школярів з порушенням мовлення.....	209
Цеменко М.О. До дослідження рівня задоволеності своїм життям та життєстійкості людей похилого віку.....	211
Цигичко Т.П. Казкотерапія в системі роботи закладу дошкільної освіти.....	213
Чепелєва Н.І. Соціально-психологічний аналіз феномену «чайлдфрі», як трансформації традиційних репродуктивних програм.....	217
Чернякова О.В. До питання розуміння емоцій дітьми з психофізичними вадами розвитку.....	221

спортсменів-єдиноборців не має значення, на якому етапі подолання дистанції знаходиться суперник. Важливим є лише те, щоб він був позаду. Такі умови спортивних змагань у плаванні сприяють формуванню високого рівня конкуренції.

Отже, вид спорту, яким займаються підлітки, позначається на їхньому стилі реагування у конфліктних ситуаціях. Так спортсмени-єдиноборці схильні до конкуренції (плавці) та компромісу (борці), підлітки, які займаються командами видами спорту (волейболісти та баскетболісти), більше за інших схильні до співпраці та пристосування. Результати даного пілотного дослідження спонукають до подальших наукових розвідок у цьому напрямку.

Меднікова Г.І.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВІДНИХ СТАВЛЕНЬ ПІДЛІТКІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ НЕВРОТИЗАЦІЇ

Зростання напруженості у сучасному суспільстві в цілому позначається і на міжособистісних стосунках підлітків. Разом із тим, спілкування є провідною діяльністю підліткового віку. Саме в цей період особливо гостро виявляється потреба в міжособистісних контактах. Інтенсивність даної потреби може бути такою високою, що вона стає центром усіх життєвих устремлінь підлітка. Спілкування виступає домінантою підліткового періоду, тобто впливає на розвиток буквально всіх психічних утворень, функцій, у тому числі і на формування особистості. Незадоволеність потреб підлітка у міжособистісному спілкуванні може призводити до відчуження, напруження, дискомфорту, стресів та, як наслідок, до невротизації особистості. Але і сама успішність у спілкуванні з однолітками залежить від таких особливостей як ставлення підлітка до свого оточення і до себе.

Невротизація – це легкість виникнення і вираження невротичної симптоматики. Невротизацію можна представити як варіативну особистісну змінну, яка відображає як динамічно змінюються особливості людини, її стани, так і відносно більш статичні властивості особистості. Ознаками невротизації є швидка втомлюваність, порушення сну, знижений настрій, підвищена дратівливість, збудливість у поєднанні зі швидкою виснажуваністю, наявність страхів, тривоги, невпевненості у собі (Шкода К.В., 2016). Найбільш вразливою до невротизації людина стає у період вікових криз. Одним з кризових періодів в житті людини є підлітковий вік. Легкість подолання підліткової кризи багато в чому визначається успішністю спілкування з однолітками та специфікою провідних ставлень особистості підлітка. Проблема провідних ставлень особистості по різному вирішується науковцями, але практично всі дослідники, що займалися цим

питанням серед провідних ставлень особистості виділяють ставлення особистості до себе та до інших (Ананьев Б.Г., 1980; Бодальов О.О., 1988; Лісіна М.І., 2009; Приходько Ю.О., 1997; Рубінштейн С.Л., 2012).

Виходячи з вищезазначеного, метою нашого дослідження було визначення особливостей ставлення до себе і свого оточення підлітків з різним рівнем невротизації. У дослідженні були використані такі методики: «Шкала для психологічної експрес-діагностики рівня невротизації», «Колірний тест ставлень» О.М. Еткінда, «Тест малюнкової фрустрації» С. Розенцвейга. При математико-статистичній обробці даних використано Н-критерій Краскела-Уолліса та U-критерій Манна-Уїтні. У дослідженні брали участь 70 підлітків, по 35 учнів з високим і низьким рівнем невротизації. Рівень невротизації встановлювався за результатами застосування «Шкали для психологічної експрес-діагностики рівня невротизації».

Серед підлітків з високим рівнем невротизації на статистично значимому рівні ($p < 0,01$) переважають особи, для яких більш характерні інтрапунітивні за своєю спрямованістю реакції у фруструючих ситуаціях. Такі підлітки склали 60% від загальної кількості підлітків даної групи. Підлітки з перевагою екстрапунітивних і імпульсивних реакцій представлені однаковою мірою (по 20%). Серед підлітків з низьким рівнем невротизації практично однаковою кількістю представлені досліджувані з перевагою екстрапунітивних (40%) і інтрапунітивних (37,14%) реакцій. У 22,86% підлітків даної групи визначена перевага імпульсивних реакцій. Але відмінності у представленості реакцій різної спрямованості не досягають в цій групі статистично значущого рівня.

Ставлення до себе підлітків з низьким рівнем невротизації є значно більш позитивним, ніж ставлення до себе підлітків з високим рівнем невротизації ($p < 0,01$). Крім того ставлення до себе 57,14% підлітків з високим рівнем невротизації відрізняється амбівалентністю, яка була визначена при порівнянні валентності та нормативності колірних асоціацій підлітків. За групою підлітків з низьким рівнем невротизації амбівалентність ставлення до себе визначена лише у 11,43% досліджуваних.

Дослідження особливостей ставлення підлітків з різним рівнем невротизації до членів родини й друзів показало, що підлітки з низьким рівнем невротизації характеризуються більш позитивним ставленням до представників обох цих категорій. Аналіз відмінностей усереднених показників рангів кольорів, що асоціювалися з друзями і членами родини, за групами підлітків з високим і низьким рівнем невротизації показав їхню статистичну значущість. Ставлення до найближчого оточення у підлітків з високим рівнем невротизації в більшості випадків виявилось негативним. По групі підлітків з низьким рівнем невротизації спостерігається комбінація позитивного ставлення як до членів родини, так і до друзів, або комбінація негативного ставлення до однієї з категорій і позитивного ставлення до інших. Отримані результати дозволяють зробити висновок, що підлітки з

високим рівнем невротизації перебувають у найбільш травматичній ситуації розвитку й життєдіяльності, тобто несприятливими є як стосунки в колі родини, так і стосунки з ровесниками, що, у свою чергу, приводить до формування негативного ставлення підлітка й до родини, і до ровесників. Такий характер ставлень, регулюючи поведінку підлітка, може призводити до ще більшого погіршення його стосунків з найближчим оточенням. Слід зазначити, що ставлення до родини і друзів, як і ставлення до себе, у більшості підлітків з високим рівнем невротизації (65,71%) відрізняється амбівалентністю. Можна припустити, що в основі амбівалентного ставлення до близького оточення лежить невротична потреба в любові та схваленні (Хорні К., 2006).

Отже, за результатами проведеного дослідження визначені особливості провідних ставлень, в якості яких розглядалися ставлення до себе і до близького оточення, підлітків з високим рівнем невротизації, що відрізняють їх від однолітків з низьким рівнем невротизації.

Мелешенко М. О.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ І УСАМІТНЕННЯ У СУЧАСНОМУ МІСТІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ І НАСЛІДКИ

У кожного з нас настає момент, коли хочеться усамітнитися від зовнішнього світу і зануритися в свій особливий, нікому не доступний внутрішній світ. Наскільки це вважається нормальним? І які ж виникнуть наслідки після такого «бажання»?

З точки зору психології, слово «самотність» найчастіше має негативний відтінок і є ознакою душевного неблагополуччя. На думку Лаврової, самотність – це привід для психоаналізу, що і ділить людство на дві великі групи: ті, хто змогли вирватися з самотності і ті, хто не зміг.

Відповідно, ті хто, відносяться до другої групи, ризикують надалі «придбати» невротичну самотність – особливе психічне переживання, яке унеможливає повноцінне людське існування. Все життя людини, що страждає невротичною самотністю, – ланцюг невдач на тлі безперервного страждання.

Самотність-усамітнення має більш позитивним відтінок в порівнянні з вище розглянутим варіантом. Якщо в першому випадку (невротична самотність) людина ізолюється, щоб уникнути нових розчарувань, то при другому випадку – щоб переосмислити себе як особистість і потім повернутися вже з бойовим настроєм.

Отже, які ж існують причини, котрі сприяють виникненню як невротичної самотності, так і самотності-усамітнення?

По-перше, це нелюбов до себе. Багато людей впевнені, що причина їх самотність криється в тому, що їх ніхто не любить. Вони ставлять хрест на